

แนวทางการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21
โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสื่อสาร SMCR
Guidelines for 21st Century Teaching and Learning Management
Using the SMCR Communication Model

กิตติศักดิ์ ดียา¹ และ จริยา ปันทวงกูร^{2,*}

Kittisak Deeya¹ and Jariya Puntavungkool^{2,*}

^{1,2}มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

^{1,2}Northeastern University

*Corresponding author's email: jariya.pun@neu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)

1 พฤศจิกายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised)

11 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

12 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาไทยในยุคศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิต และการทำงานในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้เรียนและสภาพสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ แนวทาง SMCROF ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของเดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) มีองค์ประกอบหลัก 6 ประการ ได้แก่ 1) ผู้สอน (Sender) เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ 2) เนื้อหาความรู้ (Message) เป็นข้อมูลหรือความรู้ 3) ช่องทางการรับรู้/สื่อ (Channel) เป็นวิธีการหรือสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน 4) ผู้เรียน (Receiver) เป็นผู้รับความรู้ 5) ผลที่เกิดขึ้น (Output) เป็นผลลัพธ์จากกระบวนการเรียนรู้ และ 6) การสื่อสารกลับ (Feedback) เป็นข้อมูลย้อนกลับตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ดังนั้น การประยุกต์ใช้แนวทาง SMCROF และการนำหลักการวงจรคุณภาพ (PDCA Cycle) มาประเมินกระบวนการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้สอนสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21, ทฤษฎีการสื่อสาร SMCR

ABSTRACT

Thai education in the 21st century focuses on developing human resources in terms of knowledge and skills necessary for life and work in a rapidly changing society. Adapting teaching methods to suit the behaviors of learners and the social environment is crucial.

The SMCROF approach, developed from David K. Berlo's SMCR communication theory, consists of six main components: 1) Sender – the teacher who transmits knowledge, 2) Message – the information or knowledge being shared, 3) Channel – the methods or media used in teaching and learning, 4) Receiver – the learner who receives the knowledge, 5) Output – the outcomes of the learning process, and 6) Feedback – feedback to assess the learner's understanding. Therefore, applying the SMCROF approach and utilizing the PDCA (Plan-Do-Check-Act) cycle to evaluate the teaching process will help educators continuously improve the quality of learning, which is essential for preparing human resources for both the present and the future.

Keyword: The 21st Century Teaching and Learning Management,
SMCR Communication Theory

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 22 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาไทยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพคนไทย โดยมุ่งเน้นไปยังกระบวนการจัดการศึกษา ที่ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้ตามศักยภาพสอดคล้องกับสภาพสังคมและบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น

การที่ประเทศไทยเคลื่อนตัวเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม หรือ Industry 4.0 ที่มาพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างจริงจัง และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง การศึกษา และการใช้ชีวิตของพลเมืองที่ก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีอย่างเต็มตัว กิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ มีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วข่าวสารจำนวนมากเข้าถึงผู้คนในสังคมอย่างรวดเร็วและท่วมท้น ประกอบกับการที่ประเทศไทยมีการผลักดันนโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) เป็นโมเดลในการพัฒนาศักยภาพในหลาย ๆ มิติทางสังคมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังท้าทายอยู่นี้ จึงเป็นโจทย์สำคัญที่ทำให้ประเทศไทยต้องเร่งมือในการปรับปรุงและพัฒนาทุกภาคส่วน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้วยฐานขององค์ความรู้ การใช้นวัตกรรมที่สามารถกระจายโอกาสในการพัฒนา

อย่างทั่วถึง และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้รับมือกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทต่าง ๆ ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาคได้นั้น คือ ทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับการพัฒนาไปเพิ่มศักยภาพของสังคมทั้งในระดับชาติและนานาชาติต่อไป

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและบริบทที่เกิดขึ้น และความต้องการในการเตรียมความพร้อมของทรัพยากรมนุษย์ ประเทศไทยจึงมีนโยบายการพัฒนาประเทศ Thailand 4.0 ในด้านการศึกษา หรือที่เรียกว่า การศึกษา 4.0 (Education 4.0) โดยมีเป้าประสงค์ในการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันในระดับโลก และเพิ่มศักยภาพกำลังคนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นให้พร้อมเพื่อการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็งในทุก ๆ มิติ โดยการศึกษาในยุคนี้เป็นการเตรียมความพร้อมของความเป็นมนุษย์ คือ นอกจากการศึกษาจะก่อให้เกิดความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตแล้ว ต้องทำให้เป็นผู้รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีคุณธรรมจริยธรรม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข

จากการวิจัยเรื่องประเทศไทยในอนาคต Future Thailand มิติที่ 3 การศึกษาไทย โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2564) พบว่า สถาบันการศึกษายังคงเป็นแหล่งการเรียนรู้หลัก และเป็นสถานที่สำคัญในการเตรียมคนให้พร้อมสำหรับการทำงาน จึงจำเป็นต้องปรับบทบาท หลักสูตร รูปแบบการจัดการเรียนให้สอดคล้อง โดยผู้เรียนยุคใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน มีหลากหลายวิธีการตามรูปแบบและพฤติกรรมการเรียนรู้ (Learning Style and Behavior) ของแต่ละคน โดยในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาที่ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ผู้เรียนแต่ละคนจะมีการเรียนรู้ในรูปแบบเฉพาะบุคคล (Personalize) ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องมีการกำหนดเนื้อหาและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น กำหนดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันแก้ปัญหาและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งผู้สอนในยุคปัจจุบันไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้แบบเหมารวม สำหรับผู้เรียนทุกคนในรูปแบบเดิมอีกต่อไป แต่ผู้สอนต้องปรับเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองวิธีการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายทางการเรียนรู้ได้

การกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนในยุคที่บริบททางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ คุณลักษณะและทักษะที่สำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เน้นที่ 3R x 7C โดย วรพจน์ ทองนพคุณ (2556) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ส่วน วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์ (2554) ได้กล่าวถึงความสำคัญของทักษะ

แห่งศตวรรษที่ 21 ที่จะช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต ส่วนวิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนนั้น ศิริพร อนุสรา และคณะ (2565) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสม โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ และ ศุภวรรณ การุญญะวีร์ (2564) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอน ว่าหมายถึง การจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างการเรียนรู้ การทดสอบ เป็นต้น รวมทั้งความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนในการให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือในการเรียน แนะนำผู้เรียนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการให้กำลังใจให้ความรักและความเอาใจใส่ด้วย โดยมีองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน 1) หลักสูตรการเรียนการสอน 2) การจัดการเรียนการสอน 3) สื่อการเรียนการสอน และ 4) การวัดและประเมินผล

สำหรับวิธีการหรือแนวทางการสร้างคุณลักษณะและทักษะสำคัญนั้น เมธวิน ปิติพรวิวัฒน์ และภัสเดช เพชรน้อย, (2564) นักออกแบบการเรียนรู้และผู้ก่อตั้ง BASE Playhouse ได้กล่าวถึงการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างไรให้เหมาะกับผู้เรียน ว่าสิ่งสำคัญในกระบวนการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 คือ การสร้างทักษะด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่ผู้เรียนอย่างรอบด้าน ผู้สอนจึงต้องปรับบทบาทจากการถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว มาเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้อย่างครบถ้วนรอบด้าน โดยในการสร้างกระบวนการเรียนรู้มีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้จากเป้าหมายของผู้เรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนและพัฒนาตัวเองไปสู่เป้าหมายนั้น
2. เริ่มจากความสนใจของผู้เรียน เมื่อผู้สอนรู้เป้าหมายความต้องการของผู้เรียนแล้ว ผู้สอนควรเชื่อมโยงความสนใจของผู้เรียนกับเนื้อหาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนสนใจใคร่รู้ยิ่งขึ้น
3. ต้องมีการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะ เพราะการเรียนรู้ที่ได้ผลดีมักเกิดจากการลงมือทำซ้ำ ๆ จนเชี่ยวชาญ และสามารถพัฒนาต่อยอดได้จากประสบการณ์ของตนเอง เช่น การทำการบ้าน หรือการฝึกทำโจทย์การลงมือปฏิบัติซ้ำ ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความชำนาญ
4. ใช้เทคโนโลยีช่วยเสริมในกิจกรรมการเรียนรู้ ปัจจุบันมีเทคโนโลยีการศึกษามากมายที่ถูกพัฒนาขึ้นและใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น การใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ โปรแกรมประชุมออนไลน์ในรูปแบบโลกเสมือนจริง สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพิ่มสีสันให้กับการเรียนการสอนเพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนรู้สึกว่าได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียนมากขึ้น
5. เห็นผลงานเพื่อวัดผลจริงหลังผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้ว ควรมีผลงานออกมาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพื่อใช้วัดผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เป็นการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนด้วยวิธีการรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสม โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้สอดคล้องกับทักษะที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัว และนำความรู้ไปใช้ได้จริง โดยผู้สอนจึงต้องปรับบทบาทจากการถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว มาเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้อย่างครบถ้วนรอบด้าน โดยมีการปรับใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผ่านการใช้สื่อออนไลน์ประเภทต่าง ๆ การเรียนรู้แบบออนไลน์ผสมผสานและมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลาย ในขณะเดียวกันผู้เรียนก็ต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้เรียนที่เป็นฝ่ายรับข้อมูลอย่างเดียว มาเป็นผู้แสวงหาความรู้ให้กับตนเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่มีหลากหลาย และอยู่รอบตัวด้วยเทคโนโลยีทางการสื่อสาร จะช่วยให้ผลของการเรียนรู้ที่มีทั้งการปรับบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

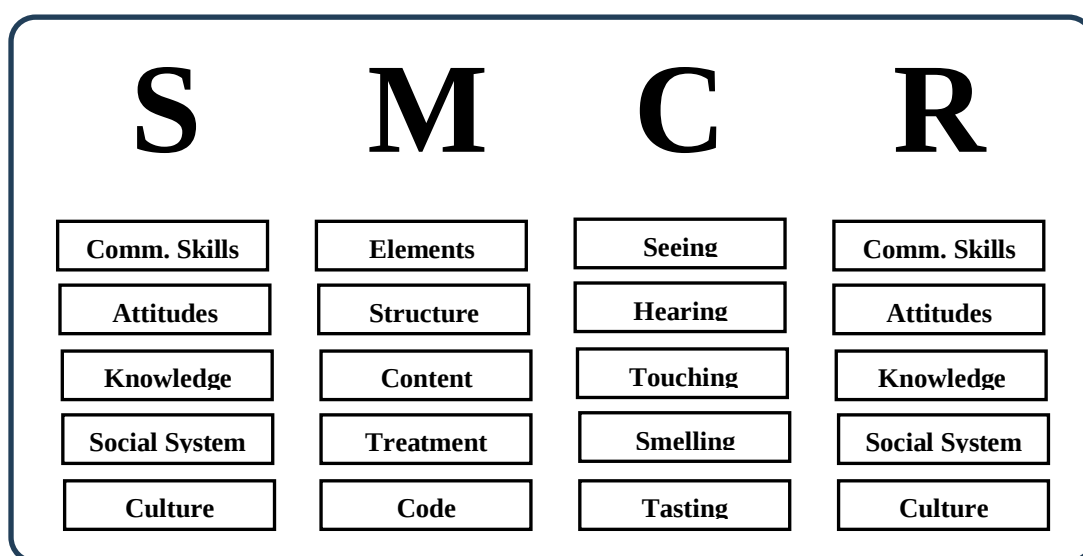
ทฤษฎีการสื่อสารตามแนวคิดของ SMCR Model

SMCR Model เป็นทฤษฎีทางการสื่อสารที่นักการสื่อสารนิยมใช้เป็นต้นแบบในการศึกษารูปแบบหรือวิธีการสื่อสาร การวิเคราะห์องค์ประกอบทางการสื่อสาร และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการสื่อสารในบริบทต่าง ๆ ซึ่ง SMCR Model ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ คือ S มาจาก Source หรือ Sender หมายถึง ผู้ส่งสาร M มาจาก Message หมายถึง สารหรือสาระ C มาจาก Channel หมายถึง ช่องทางการสื่อสาร และ R มาจาก Receiver หมายถึง ผู้รับสาร ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษา ผู้สอนสามารถนำแนวคิด SMCR Model มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนได้ ซึ่ง ประเม สตะเวทิน (2546) กล่าวว่า ในทางปฏิบัติได้มีการนำการสื่อสารมาใช้ เพื่อการพัฒนาทางการศึกษาใน 2 ลักษณะ คือ การสอนให้รู้หนังสือในสถานศึกษาและการศึกษาทั่ว ๆ ไป และชนิษฐา จิตแสง (2021) ได้กล่าวถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลในบริบทการสื่อสารว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลยังมีบทบาทและความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในระดับ บุคคล องค์กร และสังคม

ดังนั้น ในการนำแนวคิดการสื่อสาร (Communication Concept) มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาผู้เรียนในการจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ จึงต้องศึกษาหลักการและแนวคิดทางการสื่อสารที่สำคัญ คือ แบบจำลองการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล หรือที่เรียกว่า The Berlo Model ซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นดีในวงการสื่อสารว่า SMCR Model และในบทความฉบับนี้ยังได้นำแนวคิดทางการสื่อสารที่สำคัญ เช่น The Aristotle Model The Lasswell Model และ The Shramm Model รวมทั้งวงจรคุณภาพของเดมมิง (PDCA) มาอภิปรายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางการสื่อสารและการจัดการเรียนการสอนด้วย

แนวคิดการสื่อสารตามแบบจำลองของเดวิด เค เบอร์โล (The Berlo Model)

เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) (1929-1996) ประธานคนที่ 11 ของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา ได้เขียนหนังสือชื่อ The Process of Communication เมื่อ ค.ศ.1960 หรือเมื่อ 64 ปีที่ผ่านมา โดยได้อธิบายแบบจำลองกระบวนการสื่อสารว่า องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการสื่อสารมี 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) สื่อ (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ทำให้แบบจำลองนี้เป็นที่รู้จักกันดีในนามของ SMCR Model ซึ่งย่อมาจาก Source Message Channel และ Receiver ตามลำดับ โดยแบบจำลองดังกล่าวมีลักษณะดังภาพ

ภาพที่ 1 แสดงแบบจำลองการสื่อสาร SMCR ตามแนวคิดของเดวิด เค เบอร์โล

ประยุกต์มาจาก The Berlo Model (1960)

จากภาพ SMCR Model จะเห็นว่า องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร SMCR มีรายละเอียด ดังนี้
S –Source ในการสื่อสาร ผู้ส่งสาร เป็นองค์ประกอบแรกที่สำคัญ เป็นผู้ที่เริ่มต้นการสื่อสารกับผู้รับสาร เบอร์โลได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของผู้ส่งสาร ประกอบด้วย

Communication Skills หรือทักษะการสื่อสาร ซึ่งทักษะสำคัญในการส่งสารคือ ทักษะการพูด และทักษะการเขียน แต่ทักษะการฟังและการอ่านก็มีความสำคัญในการสื่อสาร ดังนั้น ผู้ส่งสารที่มีทักษะการสื่อสารทั้ง 4 ทักษะที่ดี จะช่วยให้สามารถสื่อสารให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้และเข้าใจความหมายที่ต้องการได้

Attitude ทศนคติของผู้ส่งสารที่จะต้องมิตศนคติที่ดีต่อตนเอง ผู้รับสารและเนื้อหาสาระที่กำลังสื่อสาร การเห็นความสำคัญของผู้รับสารและความพยายามในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และทักษะแก่ผู้รับสาร จะช่วยให้กระบวนการรับรู้และมีความหมายต่อสารในเชิงบวก

Knowledge ความรู้ความสามารถของผู้ส่งสาร คือ มีความรู้ทั่วไปและมีความรู้ในเรื่องที่กำลังสื่อสารเพียงพอที่จะพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รับสารได้

Social Systems & Culture ค่านิยม ความเชื่อ กฎกติกาทางสังคม วัฒนธรรมและปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับผู้รับสาร ซึ่งมีผลต่อวิธีการและการเลือกรูปแบบสื่อสารระหว่างทั้ง 2 ฝ่าย ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารได้

ในประเด็นคุณลักษณะของผู้ส่งสารนี้ อริสโตเติล (Aristotle) เรียกว่าเป็นผู้พูด (Speaker) ซึ่งจะต้องมีบุคลิกลักษณะที่สำคัญที่เรียกว่า Ethos (ปรมา สะเวทิน, 2546) ซึ่ง Lubis and Shahr (2022) กล่าวว่า ต้องเป็นผู้มีความรู้มีเหตุผล (Reason) มีบุคลิกลักษณะน่าเชื่อถือ (Credibility) น่าไว้วางใจ (Trust) ซึ่งบุคลิกลักษณะนี้ อริสโตเติลศึกษามาจากการพูดรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง หรือการพูดบนเวทีในสมัยโบราณ สอดคล้องกับบุคลิกลักษณะของผู้ส่งสารในปัจจุบันที่จะทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจและเชื่อมั่นในขณะสื่อสาร

M-Message คือ เนื้อหาสาระ ความรู้ หรือทักษะ ที่ใช้ในการสื่อสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ประกอบด้วย

Content คือ เนื้อหาสาระทั้งหมดที่ผู้ส่งสารต้องการจะบอกเล่า ให้ความรู้ ชักจูงใจผู้รับสาร

Elements คือ ส่วนประกอบของเนื้อหา เช่น ประเด็น รายละเอียดของเนื้อหา สาระ ภาพประกอบ สัญลักษณ์ รวมทั้งภาษาที่ใช้ในการสอนทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ภาษากาย ฯลฯ

Structure คือ โครงสร้าง ในที่นี้หมายถึงวิธีจัด หรือการจัดเรียงเนื้อหาที่มีผลต่อประสิทธิภาพของข้อความ รวมถึงโครงสร้างของภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร

Treatment คือ การเรียบเรียงเนื้อหาที่จะสื่อสารให้เป็นลำดับเพื่อสร้างผลการรับรู้ อาจเริ่มจากเรื่องทั่วไปแล้วเข้าสู่ประเด็นหลัก จากง่ายไปยาก หรือจากพื้นฐานไปสู่ขั้นสูง ให้ผู้รับสารค่อย ๆ เกิดความสนใจ หรือการรับรู้ตามลำดับขั้นของเนื้อหา

Code คือ รหัส หมายถึง ภาษา สัญลักษณ์ หรือสัญญาณต่าง ๆ ที่ผู้ส่งสารเลือกใช้ในการส่งสาร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงผู้รับสารที่ต้องสามารถเข้าใจรหัสที่ผู้ส่งเลือกใช้ได้

ในส่วนของเนื้อหาสาระหรือความรู้นี้ อริสโตเติล เรียกว่าเป็นคำพูด Speech ที่เน้นการพูดแบบ วาทศิลป์ (Rhetoric) (ปรมา สะเวทิน, 2546) ประกอบด้วย ความรู้ที่ถูกต้องแท้จริง มีเหตุผลและความเป็นเหตุเป็นผล (Reason & Logic) สามารถพิสูจน์ได้ (Proof) ผู้พูดจะต้องจัดเนื้อหาสาระให้มีความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย รวมทั้งมีการเรียบเรียงเนื้อหา กรอบความคิด การใช้ภาษา ให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการรับรู้ของผู้รับสารด้วย

C-Channel คือ ช่องทางที่นำสารใด ๆ ไปสู่ประสาทรับรู้ทั้ง 5 ได้แก่ ตาสำหรับการมองเห็น หูสำหรับการรับฟัง จมูกสำหรับการรับกลิ่น ปากสำหรับการรับรส และกายสำหรับการรับการสัมผัส ซึ่งวิลเบอร์ ชรัมม (Wilbur Shramm) กล่าวถึงการใช้สื่อ (Channel) ว่าสามารถใช้สื่อในการสื่อสารได้พร้อมกันหลายสื่อในเวลาเดียวกัน สารแต่ละสารที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อแต่ละสื่อในเวลาเดียวกัน สามารถให้ความหมายแก่ผู้รับสารได้ทั้งนั้น (ปรมา สะเวทิน, 2546) การสื่อสารในปัจจุบันจึงมีลักษณะ

เป็นการใช้สื่อแบบผสมผสาน (Media Mix) เพื่อให้สารเหล่านั้นเข้าถึงและสร้างการจดจำให้กับผู้รับสารได้ยิ่งขึ้น

R- Receiver คือ ผู้รับสาร โดยเบอร์โลได้กำหนดคุณลักษณะของผู้รับสารคล้ายคลึงกับคุณลักษณะของผู้ส่งสารหรือผู้สอน ประกอบด้วย

Communication Skills หรือทักษะการสื่อสารของผู้รับสาร ซึ่งทักษะสำคัญคือ ทักษะการฟังที่ดีและทักษะการอ่านที่ดี ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับสารฟังหรืออ่านสิ่งที่ผู้ส่งสารส่งมาให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในการดำรงชีวิตผู้รับสารต้องมีทักษะการสื่อสารที่ 4 ประการ คือ คือการฟัง พูด อ่าน เขียน เพราะในสถานการณ์ชีวิตจริง มนุษย์เราจะมิพบปะเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร จึงต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดีทั้ง 4 ทักษะดังกล่าว

Attitude ทศนคติของผู้รับสารที่จะต้องมิตศนคติที่ดีต่อตนเอง ผู้ส่งสารและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังสื่อสาร จะทำให้เกิดความพยายามในการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

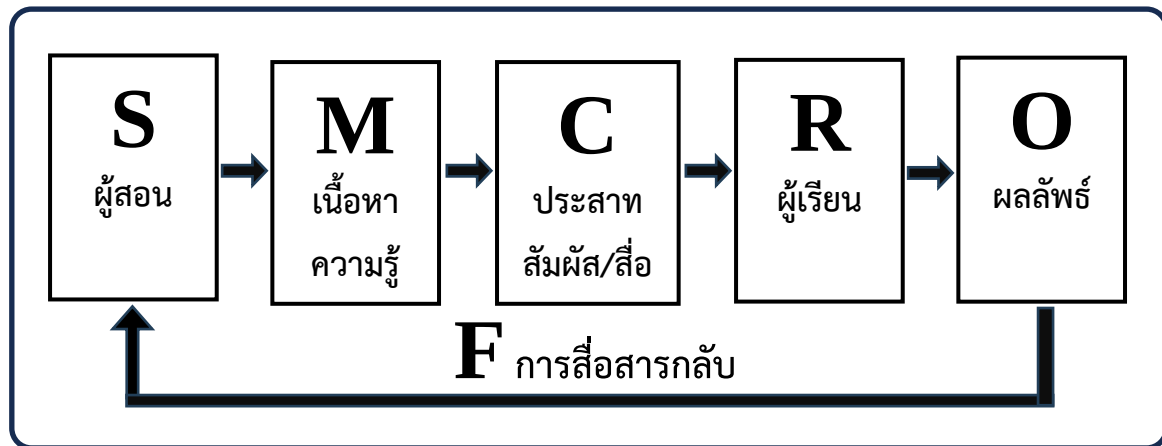
Knowledge ความรู้ความสามารถของผู้รับสาร ที่มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะทำให้สามารถเข้าใจเรื่องราวหรือสิ่งที่กำลังสื่อสารได้

Social Systems & Culture ค่านิยม ความเชื่อ กฎกติกาทางสังคม วัฒนธรรมและปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ สอดคล้องกับผู้ส่งสารและบริบททางสังคม ซึ่งจะส่งผลต่อการรับรู้ความหมายและเกิดความเข้าใจที่ตรงกันกับผู้ส่งสาร

ในองค์ประกอบนี้ อริสโตเติล ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้รับนี้ โดยเรียกว่าเป็นผู้ฟัง (Audiences) ซึ่ง Lubis and Shahr (2022) กล่าวว่า จะต้องมิตุณลักษณะที่สำคัญที่เรียกว่า Pathos คือ ผู้รับสารเห็นคุณค่า (Value) ของสิ่งที่กำลังสื่อสาร มีอารมณ์ (Emotion) และมีความพร้อมที่จะสื่อสาร จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการสื่อสารได้

นอกจากองค์ประกอบทั้ง 4 ตามแนวคิดของเดวิด เค เบอร์โลแล้ว ยังมี 2 นักการสื่อสาร คือ แฮร์โรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell) ที่ได้กล่าวถึงผลของการสื่อสาร ว่าเกิดผลขึ้นอย่างไร (with what effect?) และวิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Shramm) ได้กล่าวถึงการสื่อสารกลับ (Feedback) จากผู้รับไปยังผู้ส่ง (ประมะ สะเวทิน, 2546) ดังนั้นในการสื่อสาร ผู้ส่งต้องมีการประเมินผลการสื่อสารด้วยว่าเกิดผลอะไร อย่างไร ภายหลังทำการสื่อสารแล้ว บรรลุเป้าหมายของการสื่อสารหรือไม่ โดยพิจารณาจากการสื่อสารกลับของผู้รับมายังผู้ส่งสาร ทั้งทางวจนะภาษา (Verbal Language) และอวจนะภาษา (Nonverbal Language) เช่น การโต้ตอบกลับทั้งด้วยการพูด การเขียน หรือการแสดงสีหน้าและภาษากาย ซึ่งช่วยให้ผู้ส่งสารทราบว่า ผลของการสื่อสารเป็นอย่างไร ผู้รับสารเข้าใจความหมายของสารตรงกับผู้ส่งสารหรือไม่ สามารถใช้ผลของการสื่อสารกลับนี้ไปปรับปรุงวิธีการสื่อสาร เนื้อหาความรู้ ช่องทางการรับรู้ และเพิ่มประสิทธิผลในการสื่อสารให้เพิ่มขึ้นได้

จากแนวคิดการสื่อสารการศึกษาข้างต้น นำมาเขียนเป็นภาพจำลอง (Model) เพื่อแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงกันของการจัดการเรียนการสอนกับแบบจำลองการสื่อสาร SMCR ของเบอร์โล โดยได้เพิ่มผลลัพธ์หรือผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร (with what effect?) ตามแนวคิดของฮาร์โรลด์ ดี ลาสเวลล์ และการสื่อสารกลับ (feedback) ของวิลเบอร์ ชแรมม์ ได้แบบจำลอง SMCROF ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนการสอน SMCROF

ที่ประยุกต์จากแนวคิดของเดวิด เค เบอร์โล ฮาร์โรลด์ ลาสเวลล์ และวิลเบอร์ ชแรมม์

จากแบบจำลองกระบวนการข้างต้นสามารถสรุปองค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย

1. ผู้สอน (Sender-S) เป็นผู้เริ่มต้นในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเนื้อหาความรู้หรือการศึกษา ซึ่งต้องมีลักษณะ Ethos คือ เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ ซึ่งมาจากผู้สอนเป็นผู้จริงและรู้อย่างสมบูรณ์ในรายวิชาที่รับผิดชอบสอน วางแผนการสอน กำหนดแนวทางการสอนที่ชัดเจน ออกแบบการสอนที่น่าสนใจ เลือกเครื่องมือและออกแบบสื่อการสอน กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน กำหนดวิธีวัดและประเมินผล การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนได้ รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ และเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน นอกจากนี้ ผู้สอนต้องมีทักษะการสื่อสาร (Communication Skill) ที่ดี คือ มีความสามารถในการพูด การฟัง การอ่าน การเขียน และการแสดงออกทางภาษากาย เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรักในการสอน บรรณาติต่อผู้เรียนให้ได้รับความรู้ที่ถูกต้องแท้จริง เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสอน และการบริหารงานวิชาการในฐานะครูผู้สอนตามหน้าที่ที่สถานศึกษากำหนดไว้ ซึ่ง พิทยา แหลมคม และ วิเชียร รุ้ยนิยง (2567) ได้กล่าวถึงการบริหารวิชาการยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ 1) ยกระดับการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนยุคโลกพลิกผัน

2) ส่งเสริมการพัฒนาและใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษายุคโลกพลิกผันอย่างมีประสิทธิภาพ 3) พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับยุคโลกพลิกผัน และ 4) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษายุคโลกพลิกผัน มุ่งเน้นผู้เรียนสู่ทักษะแห่งอนาคต และในงานวิจัยของ ไอรดา พัตรภักดิ์ และ วิเชียร รุ้ยยืนยง (2567) เรื่องความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการยุควิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่พบว่า ผู้นำทางวิชาการยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีการพัฒนาใน 5 ด้าน คือ 1) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา 2) การนิเทศการสอนแนวใหม่ 3) การประเมินผลการเรียนรู้ 4) การพัฒนาหลักสูตรที่ทันสมัย 5) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเชิงรุก และ 6) การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ท้าทาย ดังนั้น ผู้สอนที่เป็นผู้นำทางวิชาการและต้องพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน จึงควรพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาทั้ง 6 ด้านนี้ด้วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

2. เนื้อหาความรู้ตามหลักสูตร (Message-M) หรือสาระการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจะต้องกำหนดเนื้อหาสาระความรู้ หัวข้อความรู้ที่สำคัญ จัดเนื้อหาวิชาให้มีสอดคล้องความสัมพันธ์และต่อเนื่องเป็นลำดับกัน ให้มีความน่าสนใจ จัดเรียงลำดับเนื้อหาและเลือกใช้ภาษาสื่อสาร สัญลักษณ์ สัญญาณภาพให้เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน เนื้อหาความรู้ต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้องแท้จริง สามารถตรวจสอบได้ (Proof) มีความเป็นเหตุเป็นผล (Reason & Logic) ตามหลักวิชาการ รวมทั้งออกแบบการนำเสนอเนื้อหาให้น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นความสนใจและสนใจให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนได้

3. สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ (Channel-C) ได้แก่ สื่อการสอนและอุปกรณ์ช่วยในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนสามารถออกแบบและใช้สื่อการสอนช่วยถ่ายทอดสาระความรู้เข้าถึง (Reach) ผู้เรียนได้หลายช่องทางในเวลาเดียวกัน หรือให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัส (Sensory) มากกว่าหนึ่งอย่างในการรับรู้ เช่น ในการฟังบรรยาย ผู้เรียนใช้หูฟัง ตา ดู ลงมือทำแบบฝึกหัด หากเป็นการฝึกปฏิบัติหรือการทดลอง ผู้เรียนต้องใช้ทั้งตา หู ฟัง ลงมือปฏิบัติ จับอุปกรณ์ทดลอง ดมกลิ่นสารเคมี เป็นต้น นอกจากนี้การเรียนการสอนในปัจจุบัน ผู้สอนยังมีการนำสื่อการสอนหลายประเภทมาใช้ร่วมกัน เรียกว่าสื่อประสม (Media Mix) มีทั้งสื่อแบบดั้งเดิม เช่น หนังสือ การบรรยาย Powerpoint slide คลิปการสอน เป็นต้น สื่อออนไลน์ เช่น E-Learning การสอนผ่านการประชุมทางไกล (Google Meet หรือ Zoom) คลิปการสอนออนไลน์บน Youtube Tiktok Line หรือการใช้ Application และ Software ต่าง ๆ มาผลิตสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้ เป็นต้น ทำให้สามารถเข้าถึงผู้เรียนได้มากขึ้น เร็วขึ้น เข้าถึงได้ตลอดเวลา และเพิ่มความถี่ (Frequency) ในการเรียนรู้ เกิดเป็นการจดจำ ได้ประสิทธิภาพการเรียนรู้จะเพิ่มมากขึ้น

4. ผู้เรียน (Receiver-R) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ โดยถือว่าเป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนโดยเป็นผู้รับความรู้จากผู้สอน ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านของสติปัญญา ความสามารถในการเรียนรู้ บุคลิกภาพ ความถนัด ความสนใจ ความสมบูรณ์

ของร่างกาย ระดับของทักษะการสื่อสาร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อความสามารถในการรับรู้ เรียนรู้ และมีระดับทักษะแตกต่างกัน ผู้สอนจึงต้องมีกลยุทธ์การสอนหรือเทคนิคการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้ เชื่อมั่นในตนเองว่าจะสามารถประสบความสำเร็จได้ เชื่อใจและไว้วางใจผู้สอน ผู้เรียนจึงจะเห็นคุณค่าของการเรียนรู้และมีอารมณ์ร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียน ผู้เรียนควรมีโอกาสได้ร่วมคิด ร่วมวางแผนในการจัดการเรียนการสอน และมีโอกาสเลือกวิธีเรียนได้อย่างหลากหลายตามความเหมาะสม ภายใต้การแนะนำของผู้สอน ที่เปลี่ยนบทบาทตนเองมาเป็นโค้ชหรือผู้กำกับการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 จะเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ผู้เรียนจะต้องเป็น Active Learner มากกว่าเป็น Passive Learner อย่างเช่นในอดีต

5. ผลที่เกิดขึ้น(Outcome-O) ผู้สอนต้องมีการออกแบบและพัฒนาวิธีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ เพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน ซึ่งอาจวัดและประเมินผลได้ทั้งในระหว่างเรียน เช่น การทดสอบ การทำแบบฝึกหัด หรือการสอบย่อย และประเมินผลภายหลังการเรียนสิ้นสุดลง ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เช่น การสอบ การนำเสนองาน รายงานหรือโครงการ เป็นต้น การวัดและประเมินผลนี้ ทำให้ผู้สอนทราบถึงผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น ผลการเรียนรู้ หรือระดับทักษะที่เกิดขึ้น โดยอาจประเมินจากคะแนน หรือความสามารถทางทักษะตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้สอนรับรู้ผลที่เกิดขึ้นว่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

6. การสื่อสารกลับ(Feedback-F) เป็นการนำผลที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ภายหลังจากที่มีการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ แล้วป้อนกลับมายังผู้สอนทั้งผลการประเมินเชิงบวก เชิงลบ และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่สังเกตหรือวิเคราะห์ได้ ในขณะดำเนินการจัดการเรียนการสอน เพื่อที่ผู้สอนจะได้หาทางในการแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมทั้งหาทางพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพของตน เช่น การวิเคราะห์หาสาเหตุปัญหาของผู้สอน สาเหตุปัญหาจากวิธีการสอน และสื่อการสอน สาเหตุปัญหาจากตัวผู้เรียน หรือสาเหตุปัญหาจากปัจจัยอื่น ๆ เป็นต้น

สรุป องค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวทาง SMCRO ประกอบด้วย ผู้สอน (Sender) เนื้อหาสาระความรู้ (Message) ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel) ผู้เรียน (Receiver) ผลที่เกิดขึ้นจากการสอน (Output) และการสื่อสารกลับ (Feedback) โดยผู้สอนจะทำหน้าที่วางแผนออกแบบ การจัดการเรียนการสอน กำหนดเนื้อหาสาระ ออกแบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อสร้างความสนใจ ใคร่รู้ และเกิดผลการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ผู้สอนหรือหลักสูตรกำหนดไว้ รวมทั้งออกแบบวิธีการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้นในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ผู้สอนต้องมีการวางแผนการสอนและพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง โดยผู้สอนควรมี การนำกระบวนการจัดการเชิงคุณภาพ มาใช้ในช่วงการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน ที่ได้กำหนดไว้แนวทาง SMCROF โดยต้องมีการประเมินคุณภาพของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

เนื่องจากการดำเนินงาน ย่อมมีทั้งผลการดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายและไม่บรรลุเป้าหมาย เกิดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ หากผู้สอนต้องการพัฒนาคุณภาพ ผู้สอนต้องมีการประเมินกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน วงจรคุณภาพ (PDCA Cycle) ของ เอ็ดเวิร์ด เดมมิง (Edwards Deming) เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่นิยมนำมาใช้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพที่ไม่ซับซ้อน ใช้ง่าย และจำง่าย สามารถนำไปใช้ได้ในทุกกิจกรรมทางการศึกษาและกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

การจัดการเรียนการสอนกับวงจรคุณภาพ (PDCA Cycle)

จากแบบจำลองการจัดการเรียนการสอนตามหลักการสื่อสาร SMCROF

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด SMCRO เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับวงจรคุณภาพ PDCA ของ เอ็ดเวิร์ด เดมมิง (W.Edwards Deming) ที่เน้นการดำเนินงานเชิงระบบ และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นวัฏจักร พบว่า

1. ขั้นที่ 1 การวางแผนงาน (P: PLAN) ขั้นตอนนี้ผู้สอนต้องวิเคราะห์หลักสูตรและรายวิชาเพื่อกำหนดเป้าหมายและผลการเรียนรู้ที่ต้องการ รวมทั้งวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนเพื่อให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมได้ ผู้สอนต้องออกแบบการสอนและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับเนื้อหา ในบางรายวิชา มีการวางแผนการสอนเป็นรายกลุ่ม แต่บางวิชาอาจต้องวางแผนการสอนเป็นรายบุคคล เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ ออกแบบสื่อการสอนที่เข้าถึงการรับรู้ของผู้เรียนได้ อาจใช้สื่อหลายประเภทร่วมกัน และออกกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดรายวิชา กำหนดระยะเวลา วิธีการวัดและประเมินผล เพื่อใช้เป็นแผนการปฏิบัติงานของผู้สอน

2. ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการสอนตามแผนการสอนที่ได้วางไว้ (D: DO) ผู้สอนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอน วิธีการ และลำดับกิจกรรมการสอนที่กำหนดไว้ใน PLAN ซึ่งในระหว่าง การปฏิบัติการสอนควรมีเก็บข้อมูลที่จำเป็น ที่สำคัญต่าง ๆ ไว้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการสอนครั้งต่อไป หรือจดบันทึกประเด็นจุดเด่น หรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงการสอนในครั้งต่อไป

3. ขั้นที่ 3 การตรวจสอบการสอนที่ได้ทำไปแล้ว (CHECK: C) เป็นขั้นดำเนินการต่อจาก DO โดยผู้สอนหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายตรวจสอบว่ากิจกรรมการเรียนการสอน เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดอย่างไร คุณภาพการสอนและผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยอาจใช้เครื่องมือช่วยในการตรวจสอบ เช่น เครื่องมือต่าง ๆ เช่น แบบฝึกหัด แบบทดสอบ การรายงาน แบบประเมินต่าง ๆ หรือเปรียบเทียบกับผลการสอนที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร เป็นต้น ซึ่งการตรวจสอบควรมีการบันทึกในรูปแบบต่าง ๆ ไว้ เช่น สมุดบันทึก เอกสารการตรวจสอบ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น เพื่อให้ง่ายในการปรับปรุง และแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป

4. ขั้นที่ 4 การนำผลการตรวจสอบมาประเมิน (ACTION: A) เป็นขั้นตอนต่อจากขั้น CHECK คือ หากพบจุดเด่นหรือวิธีการที่ดีในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถนำวิธีการเหล่านั้นไปใช้ในครั้งต่อไป หากพบปัญหาหรือข้อบกพร่องในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยทำการค้นหาสาเหตุที่เกิดขึ้น และแสวงหาวิธีการแก้ไขที่ดีที่สุด เพื่อทำการแก้ไขหรือลดปัญหา ไม่ให้ปัญหานั้น ๆ เกิดขึ้นซ้ำอีก และควรมีวิธีการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนอยู่เสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนการสอนที่ดีขึ้นกว่าเดิม

วงจรคุณภาพ PDCA สามารถดำเนินการได้หลายรอบ แต่ละรอบจะเป็นการทำงานที่มีลักษณะเป็นกระบวนการตามขั้นตอน เมื่อมีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการเรียนการสอนแล้ว ในการสอนครั้งต่อไป ผู้สอนควรนำผลหรือข้อมูลจากการปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหานั้นมาวางแผน (Plan) การปฏิบัติการสอน แล้วดำเนินการตามขั้นตอนที่ 2 3 และ 4 ต่อไป และในรอบต่อ ๆ ไปก็ดำเนินการวงจรเช่นเดิม เมื่อมีการปรับปรุงคุณภาพหลาย ๆ รอบ คุณภาพการจัดการเรียนสอนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะสามารถสร้างประสิทธิผลการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้

สรุป การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนด้วยวิธีการรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสม ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นที่การสร้างองค์ความรู้ และทักษะด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่ผู้เรียนอย่างรอบด้าน ให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมในเรียนรู้ มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้แนวทาง SMCROF ที่ประกอบด้วย ผู้สอน (Sender) เนื้อหาสาระความรู้ (Message) ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel) ผู้เรียน (Receiver) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการสอน (Outcome) และการสื่อสารกลับ (Feedback) จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน ที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถวิเคราะห์ได้ว่าในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดที่สำคัญอะไรบ้าง เพื่อให้ผู้สอนกำหนดเป้าหมายและวางแผนออกกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลผู้เรียน ช่วยให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อการสอน ที่ได้ออกแบบและจัดทำขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจะสามารถเข้าใจและมีผลการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น อีกทั้งสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ โดยประเมินจากผลลัพธ์การเรียนรู้และการสื่อสารกลับหรือข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ของผู้เรียน นำมาปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการและแก้ไขปัญหของผู้เรียนได้ และการนำใช้วงจรคุณภาพ (PDCA Cycle) มาประเมินกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ผู้สอนประเมินและปรับปรุงประสิทธิภาพการสอนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นได้ ในขณะที่ผู้เรียนก็จะได้รับความรู้และทักษะที่เกิดจากกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงคุณภาพจากผู้สอน ร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเป็นผู้เรียนที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้แนวคิด SMCROF

แนวคิด SMCROF เป็นกระบวนการที่นำมาอธิบายการจัดการเรียนการสอน ซึ่งต้องมีการสื่อสารอยู่ในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนถ่ายทอดไปยังผู้เรียน ซึ่งในการดำเนินการสอน ผู้สอนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายและแผนการสอน ที่ประกอบด้วยเนื้อหาความรู้ วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อการสอนต่าง การวัดและประเมินผล เพื่อนำผลที่ได้มาประเมินและปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น ผู้สอนจึงควรใช้วงจรคุณภาพ PDCA หรือวิธีการประเมินคุณภาพอื่น ๆ มาประเมินองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ และภาพรวมของกระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิด SMCROF เพื่อวิเคราะห์หาจุดแข็ง ข้อดี หรือจุดอ่อน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในแต่ละองค์ประกอบ และมีการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาแต่ละองค์ประกอบ ของกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อนำองค์ประกอบที่มีคุณภาพไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

- ชนิษฐา จิตแสง. (2021). การสื่อสารระหว่างบุคคลในบริบทการศึกษา. *Journal of Information Science มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 39(3) , 91-107.
- ประมะ สตะเวทิน. (2546). *หลักนิเทศศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- พิทยา แหลมคม และ วิเชียร รุ้ยนิยง. (2567). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการยุคโลกพลิกผันของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 14(3), 139-151.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564, 20 ตุลาคม). *ประเทศไทยในอนาคต Future Thailand มิติที่ 3 การศึกษาไทย*. https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2023/11/2021_08
- เมธวิน ปิติพรวิวัฒน์และภัสเดช เพชรน้อย. (2564, 20 ตุลาคม). *ออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างไรให้เหมาะกับผู้เรียน*. https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/1637488774552
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์. (2554, 21 ตุลาคม). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 แปลจาก 21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. <http://openworlds.in.th/books/21st-century-skills/>
- วรางคณา ทองนพคุณ. (2556, 21 ตุลาคม). *ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความท้าทายในอนาคต 21st Century Skills: The Challenges Ahead*. <http://www.education.pkur.ac.th>
- ศิริพร อนุสภา, สุวิทย์ สลามเต๊ะ และ สราวุธ และชัน. (2565). เยาวชนไทยกับการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21. *วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทร์ทรริวิธ*, 19, 209-228.
- ศุภวรรณ การุญญะวีร์. (2564). การเรียนการสอนสำหรับนักเรียนในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด- 19. *วารสารบรรณการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทร์ทรริวิธ*, 2(2), 48-55.

ไอรดา พัฒรภัคดี และ วิเชียร รุ้ยนียง. (2567) ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการยุควิถีชีวิตใหม่ของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. *วารสารวิจัย
และวิชาการ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 14(2), 290-301.

Pierre Yohanes Lubis, University of Canterbury, New Zealand

Bahareh Shahri, University of Canterbury, New Zealand

Lubis, P.Y. and Shahr, B. (2022, 21 October). *Human-Centered Design as a Qualitative
Research Methodology in the Area of Public Health*.

[https://www.researchgate.net/publication/363643039_Human-](https://www.researchgate.net/publication/363643039_Human-Centered_Design_as_a_Qualitative_Research_Methodology_in_the_Area_of_Public_Health#pf5)

[Centered_Design_as_a_Qualitative_Research_Methodology_in_the_Area_of_Public_Hea
lth#pf5,](https://www.researchgate.net/publication/363643039_Human-Centered_Design_as_a_Qualitative_Research_Methodology_in_the_Area_of_Public_Health#pf5)